

Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай

**Төрийн өмчийн хорооны ТХХТ, Концессын газар
зөвлөх С.Бэхбат**

2010 оны 10-р сарын 29

- **ТХХТүншлэлийн тухай**
- **Гадаад орны туршлагаас**
- **ТХХТ-ийн эрх зүйн орчин**

ТХХТүншлэлийн тухай

Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хэлбэр

Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл

ТХХТ-ийн талаар

- ТХХТ болон Концесс нь хувьчлалаас ялгаатай өөр өөр ойлголт.
- Хувьчлал нь төрийн хөрөнгийг хувьд шилжүүлэн худалдах үйл явц бол Концесс болон ТХХТ нь төр болон хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа юм. Одоо байгаа буюу концессийн эрх авсан этгээдээр шинээр үүсгэн бий болсон эд хөрөнгө нь *төрийн өмч байна*.
- Хувьчлалын явцад ерөнхийдөө одоо байгаа төрийн компаниуд оролцдог бол, ТХХТ нь төслийг хэрэгжүүлэх зориулалтын компанийг үүсгэн байгуулдаг онцлогтой.
- Хувьчлалд хувийн хэвшил бүх буюу ихэнхи эрсдэлийг хүлээдэг бол ТХХТ-ийн хувьд эрсдэлийг төр хувийн хэвшил хувааж хариуцдаг.

ТХХТ-ийн талаар

- Дугуйг дахин зохиох хэрэггүй....
- ТХХТ-ийн үндсэн зарчим болон суурь ойлголтыг эрх зүйн орчинд тусгасан байх
- Нийгмийн сонирхолд нийцэх хөрөнгө оруулалтыг татах
- Өрсөлдөөн нь сонгон шалгаруулт (тендер)-ын ач холбогдлыг дээшлүүлэх чухал бүрэлдэхүүн хэсэг
- Монгол улс дотоодын компаниудаа, ялангуяа барилга, санхүүгийн салбарын байгууллагуудыг ТХХТүншлэлд идэвхтэй оролцохыг дэмжих, мөн тэд нар гадаад дотоодын байгууллагуудтай хамтран сонгон шалгаруулалтанд оролцох

PPP тухай ойлголт

- Төр хувийн хэвшлийн түншлэл \PPP\ нь төр өөрийн хариуцлагаа тодорхой хугацааны гэрээний үндсэн дээр хувийн хэвшилд шилжүүлэх үйл ажиллагаа
- Гэхдээ шилжүүлэхтэй холбоотой улс төрийн хариуцлага нь төрдөө үлдэнэ
- Түншлэлийн гол зарчим нь нэг нь нөгөөгөө захирахгүй, зөвхөн эрх тэгш байдлын үндсэн дээр харилцах явдал

Зарчимууд:

- Оролцогч тал нь төр ба хувийн хэвшил байх
- Хамтын ажиллагаа нь албан ёсны, хуулийн дагуу байх
- Түншлэл нь нийгэм буюу нийтэд чиглэсэн байх

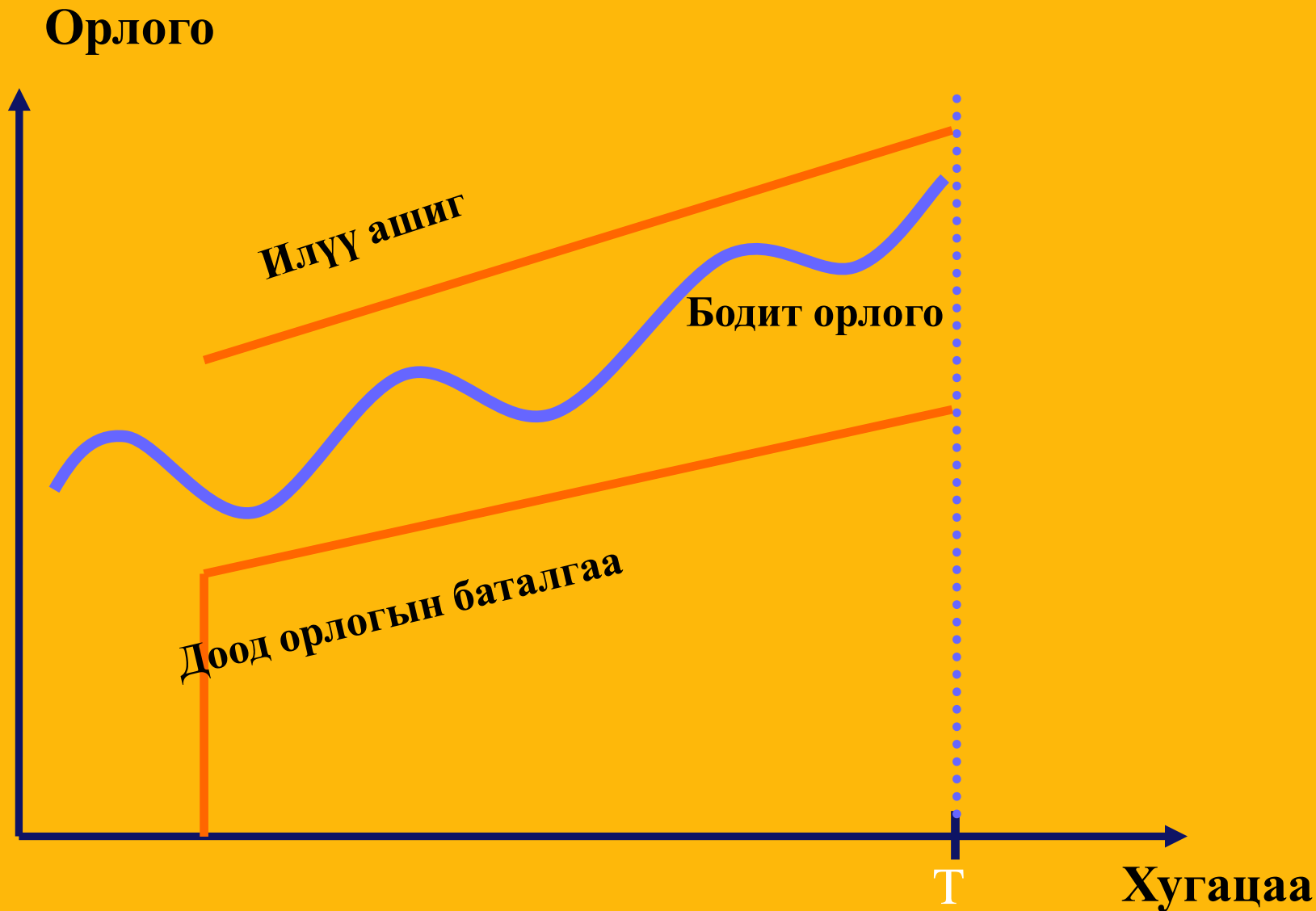
Хамрах хүрээ:

- Авто зам барих, арчлах
- Орон сууц, нийтийн аж ахуй
- Дэд бүтцийн бусад салбарууд
  - Усны хангамж
  - Эрчим хүч
  - Нийтийн тээвэр
    - Авто тээвэр
    - Төмөр зам
    - Иргэний нисэх

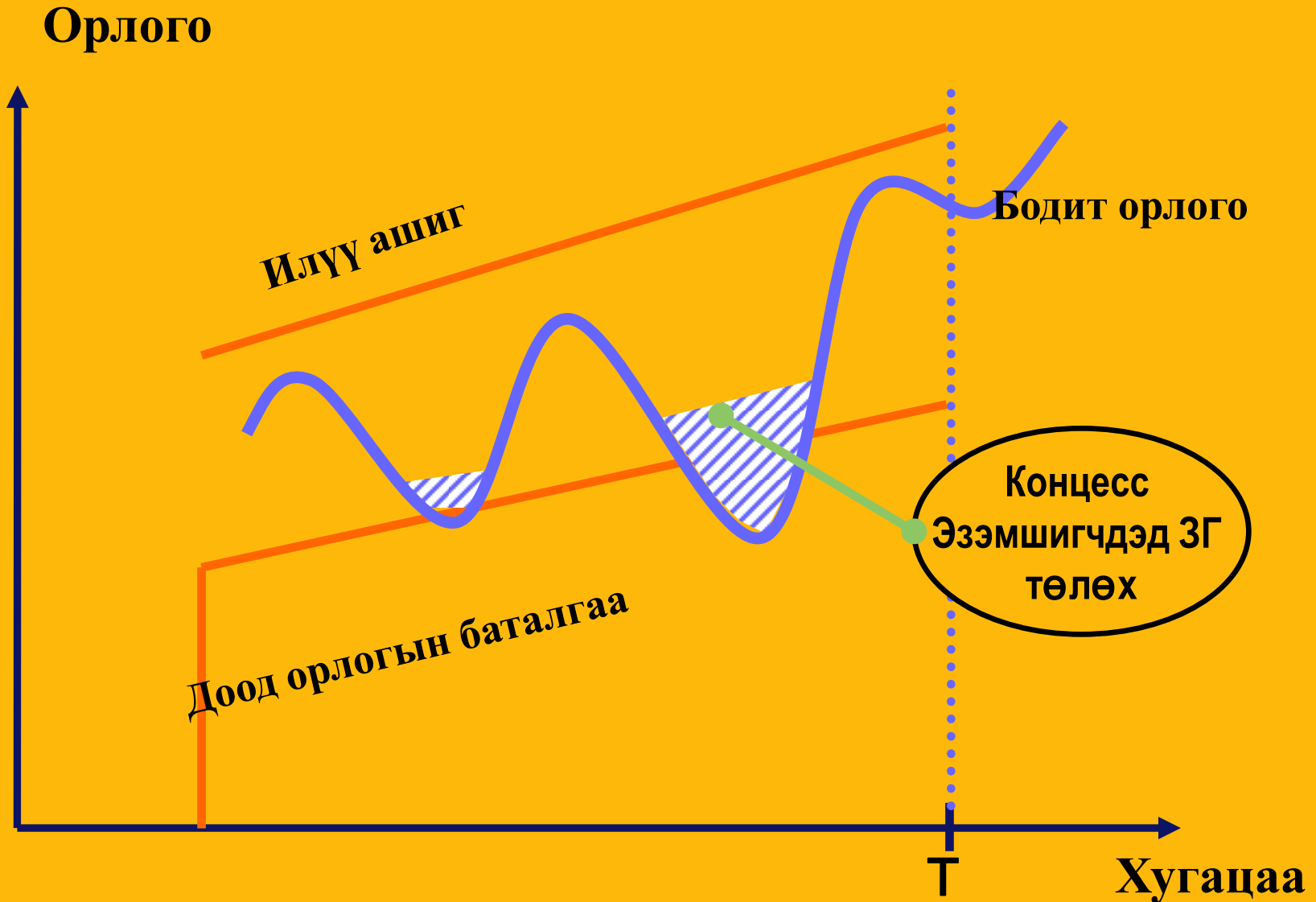
Хамрах хүрээ:

- Хотын нийтийн үйлчилгээ
- Эрүүл мэнд, Боловсрол, Соёл, урлаг, Спорт
- Нийгмийн халамжийн үйлчилгээ
- Батлан хамгаалах
- Нийгмийн хэв журам сахиулах, шоронгийн үйлчилгээ
- Хотын нийтийн үйлчилгээ:
  - Цэвэрлэгээ, Нийтийн гараж, Машины зогсоол

Доод Орлогын баталгаа

Доод Орлогын баталгаа

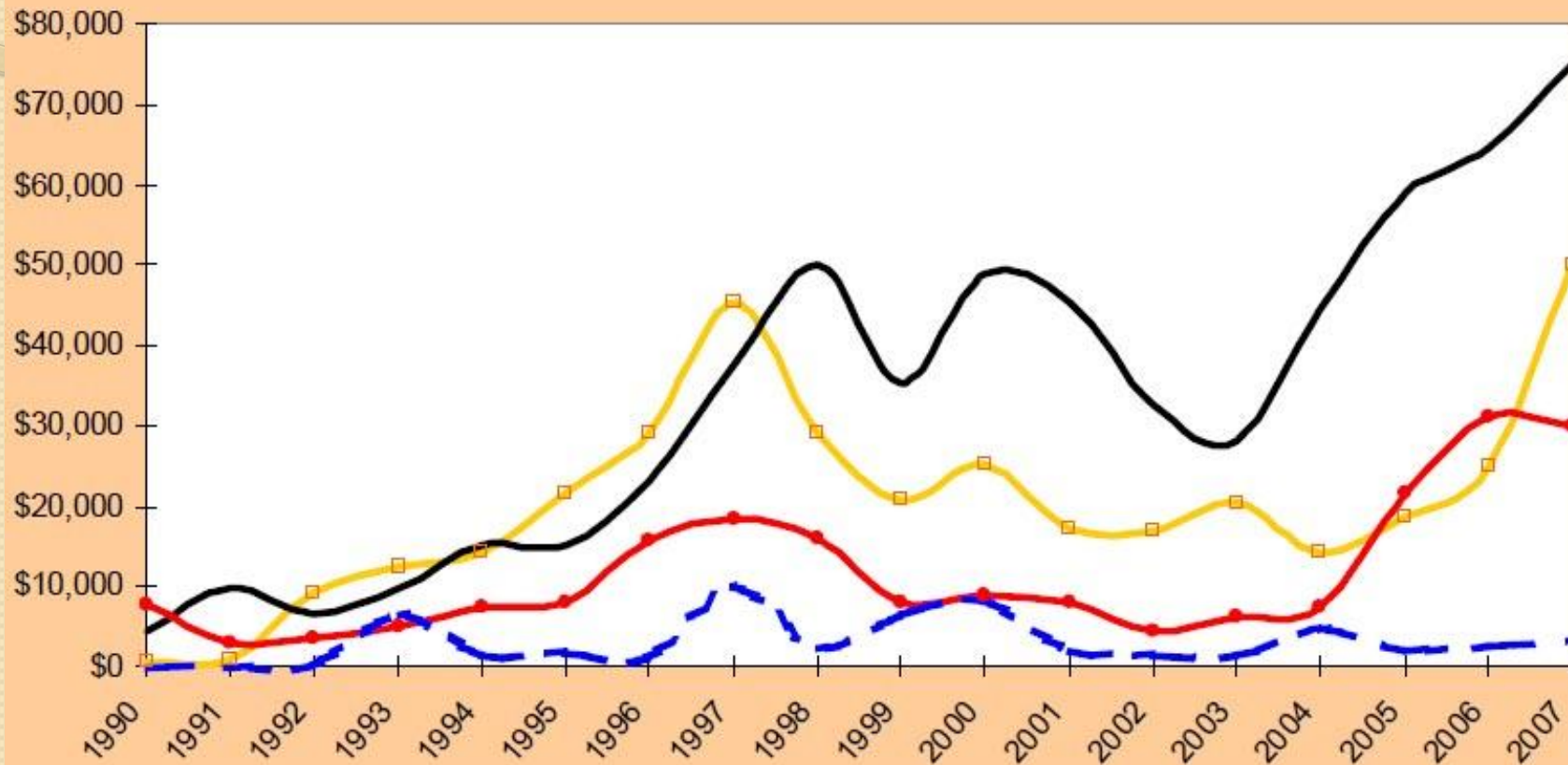

Гадаад орны туршлагаас

Хөгжиж буй орнуудад ТХХТ хөрөнгө оруулалт, салбараар (1990-2007)

Хөрөнгө оруулалт сая ам. доллар

Эрчим хүч Харилцаа/холбоо Тээвэр Цэвэр ус, Бохир ус

Гадаад орны туршлагаас

- Амжилт: Их Британи, Өмнөд Солонгос, Австрали, Чили, Өмнөд Африк, АНУ зэрэг
- Алдаа: Мексик, Филиппины
- Ойлгомжтой эрх зүйн орчин нь амжилтын гол үндэс
- Засгийн газрын агентлагууд хоорондоо зохицуулалттай ажиллах нь хувийн хөрөнгө оруулалагчидад бодлого тодорхой байгаагийн илрэл

АМЖИЛТ, Алдааны шалтгаан

ЧИЛИ

- Тендерын явц ил тод
- Замын төлбөр төлөх талаар олон нийтэд сургалт суртачилгаа явуулсан
- Явцын дунд зохицуулалт өөрчлөлтүүдийг хийж байсан
- Гадаадын компаниуд оролцсон нь нэр хүндийг дээшлүүлсэн, гадаад валют оруулах боломж, know how оруулж ирсэн

МЕКСИК

Гэрээний хугацаа богино , цөөн машины хөдөлгөөн нь замын төлбөр өндөр болсонд нөлөөлсөн

Зэрэгцээ үнэгүй зам тавьсан нь концессийн эрх эзэмшигчийг хүнд байдалд оруулсан

Санхүүгийн хямралын үе таарсан (Текилла кризис)

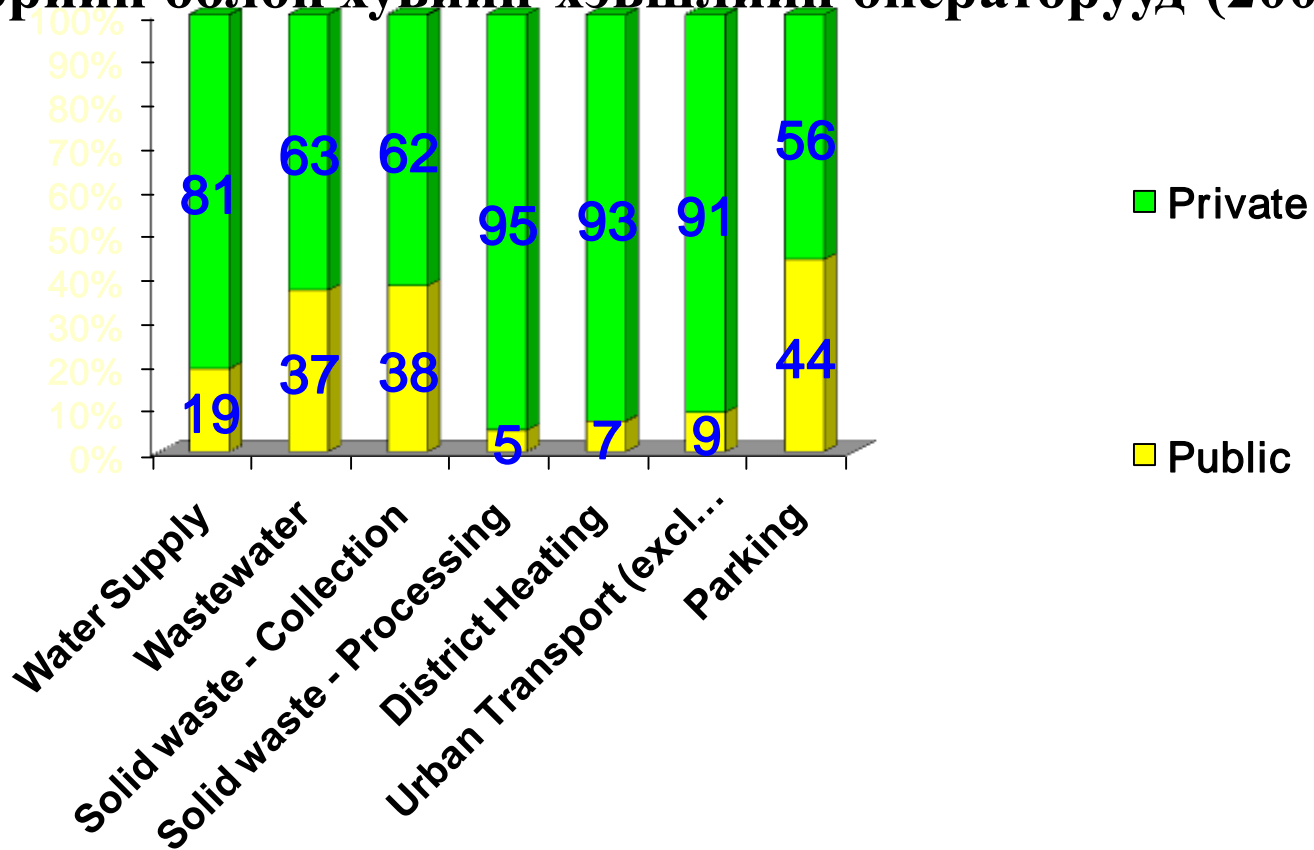
Засгийн газар маш их хөрөнгөөр алдагдлыг нь шийдвэрлэсэн

Франци

- XVI-XVIIth зуунд Голын суваг канал
- XIXth зуунд Төмөр зам, Усны хангамж, эрчим хүч, Эйфеллийн цамхаг
- XXth зуунд Зам, Хог хаягдал, дулаан хангамж
- Сүүлийн үед: Стадион, Музей, эмнэлэг, шорон, Шүүх, Цагдаагийн хэсгийн байр, төмөр зам
- Одоогийн байдлаар хувийн хэвшилтэй 20.000 гэрээ байгуулж ажиллаж байна.
- Цэвэр Бохир усанд: 12.000 гэрээ байгуулсан (нийт операторын 2/3 хувь нь хувийн хэвшлийнх)
- Зам: 10.000 км замын 75 %-ийг концессоор барьсан

Франци

Францын хотуудын суурь үйлчилгээ үзүүлдэг төрийн болон хувийн хэвшлийн операторууд (2004)

АНГЛИ

- 1992 оноос хойш 63 тэрбум паундын 630 төсөл хэрэгжүүлээд байна.
- 540 төсөл бүрэн ажиллагаатай болсон байна.

АНГЛИ

- Өндөр настны асрамжийн газар:
  - 1998 онд 17 төвийн гэрээ байгуулсан.
  - Х/О хэмжээ 29 сая паунд. Хугацаа 20 жил
  - Нийт өртөг 150 сая байсан бол 20 жилийн дараа 350 сая болсон.
- Батлан хамгаалах салбар:
  - Skynet 5 , сансрын холбооны төсөл
  - Нийт Х/О 3.6 тэрбум паунд, Хугацаа 2020
  - Дэлхийд ганцхан байгаа сансрын холбооны ТХХТ төсөл.
- Шорон барих төсөл:
  - 800 хуний шоронгийн төсөл, Х/О 50 сая паунд
  - Хугацаа 25 жил, хүний тоо өссөнөөс одоогоор 1040 хүн энд байгаа.

Солонгос

- Анх хууль 1994 онд баталсан, 1999, 2005 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- Зам, гүүр, усан боомт, харилцаа холбоо, усны хангамж, эрчим хүч, онгоцны буудал, соел, батлан хамгааллахын орон сууц, боловсрол зэрэг салбарт.
- ВТО төслийг төрөөс болон хувийн хэвшлээс санаачлан хэрэгжүүлж байна.
- ВЛТ зөвхөн төрийн санаачилсан төслүүд (Голдуу нийгмийн салбар, батлан хамгаалах)

Инчионы онгоцны буудлын хурдны зам

- Барих хугацаа 2005-2009
- Нийт өртөг 2 тэрбум доллар орчим
- Гэрээний хугацаа 30 жил
- Урт 21.27 км 6 эгнээ зам (гүүр 18.2 км)
- Санхүүжилт Улсаас 0.5 тэрбум
  - Хувийн хэвшлээс 1.5 тэрбум (улсын дотаци 0.5 тэрбум ороод)

YJ Bridge

ТХХТ Х/О хэмжээ (2008 12 сарын байдлаар)

	Төслийн Тоо	Х/О хэмжээ 0.1 т эрбум вон	Дундаж Х/О
Х/О Бүгд	422	652,386	1,546
Барилгын дотаци	121	132,041	1,091
Нийт хувийн хэвшлийн Х/О	422	520,345	1,233

Төрийн байгууллагаас санаачилсан - 353

Хувийн хэвшлээс санаачилсан - 69

ТХХТүншлэлийн эрх зүйн орчин

УИХ-ын түр хороо

УИХурлын 2008 оны 11 дүгээр сарын 14-ны өдрийн 33 дугаар тогтоолоор Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн Түр хороо байгуулагдсан.

ТХХТүншлэлийн бэлэн байдлын ҮНЭЛГЭЭ

- Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд манай орон бэлэн байгаа эсэхэд үнэлгээ хийх ажлыг зохион байгуулж, нэгдсэн тайлан гаргасан. Үнэлгээг 4 салбарын 50 орчим нэгж байгууллагын дунд явуулсан юм.

Төр болон хувийн хэвшлийн өнөөгийн нөхцөл байдалд хийсэн үнэлгээ

- Макро эдийн засаг, бизнес, санхүү, эрх зүй, засаглалын орчин
- ТХХТ-ийн бодлогын хүрээ, нийгэм, улс төрийн орчин
- Эрх зүй, зохицуулалтын байдал, захиргааны чадавхи
- ТХХТ-ийн процесс: Төсөл сонгон шалгаруулалт, гэрээ контракт, шалгаруулалтын дараахь үйл ажиллагаа

Нэгтгэсэн дүгнэлт

	Муу	Боломжийн	Дундаж	Сайн	Маш сайн
Төрийн байгууллага	18.5	27.3	36.4	14.0	3.7
Гадаад	12.7	27.3	41.5	16.2	2.3
Дотоод	16.4	28.1	37.2	14.5	3.8
Бүлэглэсэн хувь					
Төрийн байгууллага	45.9		36.4	17.7	
Гадаад	40.0		41.5	18.5	
Дотоод	44.5		37.2	18.3	

ТХХТүншлэлийн эрх зүйн орчин бий болсон

- * Төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн талаар
Төрөөс баримтлах бодлого – 2009 оны 10-р
сарын 15-ны өдөр
- * Концессын тухай хууль –
2010 оны 1-р сарын 28-ны өдөр
тус тус батлагдсан

Цаашид юуг анхаарах

- Төрийн өмчийн давамгаалал, төрийн аппаратыг улам том болгох арга хэрэгсэл биш
- Хувийн хэвшлийн санаачлагыг үгүйсгэх буюу орлуулах ёсгүй
- Ил тод, нээлттэй, шудрага мэдээлэл, өрсөлдөөн байвал амжилтанд хүрнэ

Цаашид юуг анхаарах

- ТХХТ бол зөвхөн концессоор дэд бүтцийг хөгжүүлэх төслүүд биш – төрийн тодорхой үүргийг мэргэжлийн холбоодод шилжүүлэх
- Эдийн засаг дахь төр болон хувийн хэвшлийн зохистой харьцаа
- Олон улсын санхүүгийн зах зээлд х/о мөнгө олох өрсөлдөөн байгаа

Canada. Plugging Canada's infrastructure gap requires investment of six to ten times the level of current government infrastructure spending. Canada's governments alone face a \$60 billion annual infrastructure deficit—a number growing at a rate of \$2 billion a year.⁷ Investment needs for urban roads and highways are \$66 billion over 10 years.

Europe. The infrastructure needs for the European Union run into trillions of dollars. The energy sector alone requires \$1.2 trillion over the next 20 years.⁸ Approximately \$90 billion is needed for infrastructure investment in Germany alone each year.⁹

South Pacific. A survey by Economic Development and the Australian Council for Infrastructure Development (AusCID) estimates Australia's infrastructure deficit at \$100 billion.¹⁵ Meanwhile, the infrastructure deficit in New Zealand is estimated at 1.5 percent of its GDP (around \$4 billion).

Canada: \$125B

US: \$1.6T by 2010

California: \$500B by 2026

United States. The US infrastructure deficit totals \$1 billion a year in the transportation sector alone.⁵ Overall, the American Society of Civil Engineers (ASCE) estimates that US infrastructure investment needs over the next five years to be \$1.6 trillion—an amount equivalent to Italy's GDP in 2007.

Latin America + Caribbean: \$71B

Middle East + North Africa: \$28B

Ireland: \$127B

Germany: \$843B by 2010

China: \$132B

Sub-Saharan Africa: \$26B

India: \$250B by 2010

East Asia + Pacific: \$178B

Australia: \$18B

New Zealand: \$3.6B

East Asia. The developing economies in East Asia need to invest \$165 billion per year over the next five years for electricity, telecommunications, major inter-urban roads, rail routes, water and sanitation. This amounts to nearly 6.2 percent of the GDP for the region – 4.0 percent for investment and 2.2 percent for maintenance.¹⁰ China, with its enormous electricity needs, is expected to account for 80 percent of all regional infrastructure expenditures.¹¹

South Asia. India spends just 6 percent of its GDP on infrastructure, compared to China's 20 percent.¹² To achieve its targeted GDP growth rates, the country will need to invest approximately \$250 billion in infrastructure over the next five years.¹³ "The importance of infrastructure for rapid economic development cannot be overstated," explains P.Chidambaram, India's Finance Minister. "The most glaring deficit in India is the infrastructure deficit."

Анхаарал тавьсанд баярлалаа

- Холбоо барих:
- С. Бэхбат
- Email: bekhbat@gmail.com